

Kunstfilosofisch Kwartet

dr. Rob van Gerwen
Departement Wijsbegeerte
Universiteit Utrecht

Chassé
Breda, februari-maart 2016

Website

<http://www.phil.uu.nl/~rob/>

Inhoudsopgave

1	vandaag	1
2	Film en toneel	2
2.1	Handelingen	2
2.2	Verschillen	2
2.3	Montage	3
3	“Niet acteren!”	3
3.1	Method Acting	3
3.2	Godard	4
3.3	Robert Bresson	4
3.4	Dogma 95	4
4	Esthetische Benadering	6

3. Wat voelt het personage?

1 vandaag

consiliumphilosophicum.nl

- inlognaam: cursus2016
- wachtwoord: yowyoga

Vorige keren

1. Het moderne systeem van de schone kunsten.
  - Kunst is esthetisch. Het gaat om het werk zelf.
  - Artistieke authenticiteit is wat maakt dat we de maker in het werk waarnemen.
2. In muziek horen we het componeren van de componist én de uitvoering van de musici

2 Film en toneel

2.1 Handelingen

Van beweging tot handeling.

- Knipogende jongens. (Gilbert Ryle)
  - Bij beweging volstaat dunne beschrijving.
  - Handeling behoeft dikke beschrijving.
- Een handeling doe je.
  - Handelingen zijn bewust (je bent erbij met je hoofd).
  - En ze zijn ergens op gericht (intentioneel).
- Geldt ook voor personages.
- Maar hun intentionaliteit hangt af van het verhaal (extern).

2.2 Verschillen

Film anders dan toneel

- Toneel
  - Acteurs aanwezig voor publiek (interactie)
    - * Dikke relatie
- Film
  - Acteurs afwezig voor publiek, richten zich naar de camera (niet *tot* de camera)
    - * Dunne relatie
- Artistieke houding (held op toneel redden?)

[V] Godard: *Les Carabiniers* (3 min.)

Dun en dik. (Een conceptuele breuk)

- Afstand: van dun (veraf) naar dik. (Vgl. menselijke schoonheid).
- Personages niet aanwezig bij publiek (conceptuele breuk).
  - Toneel: van echt naar fictie via verbeelding.
  - Film: we zien op het scherm de (fictieve) werkelijkheid.

Rol van rekvisieten

- Een beer hier op het toneel; wij zijn op jacht.
- Het kathedr is de beer.
- Ik ben de beer.
- Hoe adequater [meer gelijkend] het rekvisiet, des te kwetsbaarder wordt ons net-alsof spel.
  - Zijn mijn bewegingen groots genoeg?
  - Ben ik niet te dun; teveel een mens?
  - Te ongevaarlijk?

Film verwacht ons.

- De camera registreert echte gebeurtenissen. Tegelijk moeten we doen alsof echte mensen (acteurs) personages zijn.
  - Film is meer dan gereproduceerd beeld en geluid.
    - * Ook montage, en verhaal.
- De geest van de acteur zien we niet (ook niet in zijn handelingen)
  - Welke geest we in zijn handelingen zien, wordt bepaald door de film als geheel.

2.3 Montage

Montage is typisch filmisch.

- Met montage koppelen we het beeld van de camera aan de blik van een kijker (personage of de kijker).
- Alleen logisch beeld (moordwapen naast het lijk) lijkt voor het toneel van toepassing te zijn.
  - In film richt de camera er de aandacht op.

De camera—geen tegenpool op toneel

- De camera dwingt onze blik; wat we zien is meteen ook alles wat er te zien is.
  - Op toneel kan de kijker “inzoomen” op ieder detail.
- De camera registreert ieder detail.
  - Omdat al wat de camera toont werkelijk bestaat, ontstaan er problemen als we zien dat er geveinsd wordt.

3 “Niet acteren!”

“Niet acteren!”

1. Method Acting (men wordt thuis al personage).
2. Vervreemding (Godard) — film is een constructie.
3. Robert Bresson (*L'Argent*) [montage levert de betekenis; niet veinzen].
4. Dogme '95 neemt de uitdaging aan: improvisatie: gebruik de betekenissen die zich in de situatie aandienen.

3.1 Method Acting

1. Method Acting

- Lee Strassberg: The Method
  - Jack Nicholson, Robert de Niro, Marilyn Monroe, Meryl Streep, Christian Bale (*The Machinist*), enz.
  - Poging om de afgebeelde belevingen echt te maken
  - Toegankelijker, schijnbaar realistischer
- Volledige inleving (door acteur in het personage)

3.2 Godard

2. Godard

- Film is een constructie
  - Laat de constructie eerlijk zien.
  - “kijkers aankijken”
  - Geluid en beeld niet synchroon

[V] Beginscene *A bout de souffle* (2'44")

3.3 Robert Bresson

3. Robert Bresson

- Robert Bresson
  - Cinematografie: schrijven met filmische middelen
- Ellipsen (Representatie door iets weg te laten)
  - Onaffe beelden
    - * “Weglaten wat de aandacht af zou leiden.” (p. 117)
    - * Handelingen en objecten, niet de psychologie
  - Temporele ellipsen
  - Modale ellips (Intimatie)

[V] *L'Argent* (6')

Beelden

- “Niet alle kanten van de dingen tonen. Speelruimte voor het onbestemde.” (p. 123)
- “Het publiek eraan wennen om het geheel te raden waarvan men het slechts een deel geeft. Laten raden. De zin erin opwekken.” (p. 125)

Eerlijk beeld

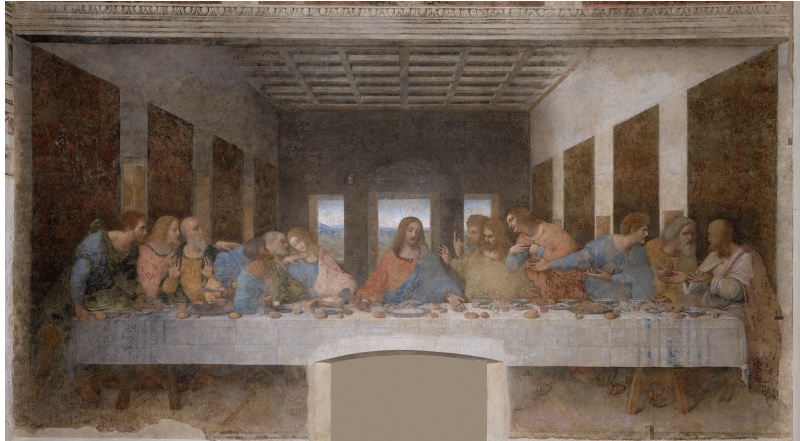
- “Graaf ter plekke. Dwaal niet af. Dingen hebben een dubbele, driedubbele bodem.” (p. 87)
- “De in het oog springende *travelings* en *pans* komen niet overeen met de bewegingen van het oog. Dat is het oog van het lichaam scheiden. (De camera niet als een bezem gebruiken.)” (p. 121)

3.4 Dogma 95

Dogma 95 1/2

Lars von Trier en Thomas Vinterberg

1. Opnames dienen op locatie plaats te vinden.
2. Geluid dient nooit los van de beelden te worden gemaakt, of andersom.
3. De camera dient in de hand te worden gehouden.
4. Speciale belichting is niet toegestaan.
5. Optische effecten en filters zijn verboden.

(a) Da Vinci: Het laatste Avondmaal

(b) Dirk Bouts: Het laatste Avondmaal

Figuur 1: Een morele ruimte

Dogme '95 2/2

6. De film mag geen oppervlakkige actie bevatten.
7. Vervreemding in tijd en plaats is verboden.
8. Genrefilms zijn niet toegestaan.
  - Situationisme: Wat personages doen, is echt (geïmproviseerd door de acteurs).
    - Method Acting liegt ook over de camera, die zich buiten de actie opstelt en objectief registreert.

Alziende camera (“Hollywood”)

- De “goddelijke camera”:
  - de camera die altijd overal aanwezig is en ons alles laat zien.
- Plaatst kijker buiten de afgebeelde werkelijkheid (als een voyeur).
- Vgl. de centrale perspectief in schilderkunst. (Brunelleschi)

De uitdaging is ...

- Uitdaging: creëer een morele situatie, waarin personages onderling dik kunnen interageren.
- Die interactie is in film en theater altijd een constructie (Godard); waar de camera een partij in is.
- Handgehouden camera maakt het beeld intiem.
  - is soort deelgenoot aan de gebeurtenissen,
  - is niet altijd overal tegelijk.

[V] Tsunami Sendai, Japan, 2011. (5'30")

4 Esthetische Benadering

Identificatie met acteur is maar één aspect van de ervaring van film

- Een film is een werk met vele auteurs (en hun maakwerk).
  - Scenario
  - Regisseur geeft aanwijzingen (acteursregie)
  - Acteurs spelen, interageren (incl. improviseren) (Method Acting)
    - * Spelen meerdere “takes” van scènes (montage).
  - Belichting, kadrering camera's
  - Rekwisieten
  - Montage, ellipsen (intimatie)
  - Muziek

Aanwezigheid 1/3 (film)

1. Presentie acteur in personage bij film.
  - Zoals musicus in uitvoering.
- Conceptueel verschil, niet in de ervaring.
  - We zien wat de film ons laat zien.

Aanwezigheid 2/3 (toneel)

2. Presentie acteur in personage bij toneel.
  - moeite van het spelen is zichtbaarder (wordt in film weg geselecteerd met montage).
  - Acteur (als persoon) in zelfde tijd en ruimte als publiek.

Aanwezigheid 3/3 (de kijker)

3. Of we het personage of de acteur zien hangt af van onze *gepaste houding*.
  - Bij films: we werken samen met de film (vgl. Carabiniers).
    - * Wie naar de film kijkt, ziet eerst het personage, pas dan de acteur
    - * Wie alleen acteurs ziet, mist de film.
  - Bij toneel: we werken samen met de acteurs (lachen, applaudiseren).